

అంకితము

అంకితము

—:0:—

సత్కార్య శూరులును, స్వదేశోద్ధారకులును,
బహుపాతకులును నగు సంఘసంస్కారుల కీకృతి నంకి
తము చేయుచున్నారము.

ఇట్లు విన్నవించు, సుధీజన విధేయులు,
ముట్నూరి వేంకటసుబ్బారాయడు,
మంగిపూడి వేంకటశర్మ,

సంవత్సరము

చాల వితంతునిలాపము

నీ॥ కృంగారవతికి మంగొంగు బంగారము | కీరభాషిణికి చంద్రాక్షరము
కిసలయాధరకు ముంగిటి కల్పభూజము | పుష్పార్చనలోనికి మాతామహా
హరినీలవేణికి నరచేతిరత్నము | ధవళలోచనకు సుధారసము
యమలతాకిరీటరీతిలో నున్న పేలుపుటాపు | భాసురానికిమంచి పనకంబు

గీ॥ మహితచరితము దివ్యసామ్రాజ్యపదవి
ప్రాణనాశంకునతి, కట్టిపతియెడని
జాణతనమేల? సొగసేల? సౌఖ్యమేల?
జవ్వనంబేల? జగమేల? జన్మమేల?

నీ॥ ధనమేల? నైజాణతనమేల? బలుగాణతనమేల? పతిలేని తరుణులకును
విరులేల? వెలలేని సరులేల? దరిలేని నిరులేల? పతిలేని దెలువలకును
హితులేల? ప్రియబంధు తనులేల? గుణసింధు సుతులేల? పతిలేనిసురభుకు
కనన
నగలేల? జిగిజిల్లు తొగలేల? తమిగుల్కువగలేల? పతిలేని వనంబులకును

గీ॥ భోగ్య వస్తువు లవియేల? భాగ్యమేల?
రాజ్యమదియేల? ప్రాజ్యసామ్రాజ్యమేల?
కీర్తిలవియేల? మిదైలు మేడలేల?
విద్యలవియేల? పతిలేని వెలుగులకును

బాల వితంతు విలాపము.

సీ॥ పూర్వదండు)నినంటి ముఖవిలాపముగల్గి | కలువరేకుల నేలు కనులు గల్గి
చుహితచంద్రిక బోలు మందహాసముగల్గి ! యిరుల గెరడమాడు కుము
గల్గి

తన్నికెంపులమించు చంతకాంతులుగల్గి | నవనంపకముగేరు నానగల్గి
చురుటాకుల గెల్వదగు కరంబులుగల్గి | మేల్చిబంగరుచాయ మేరుగల్గి

గీ॥ చిరుకవలె మద్దు చిలికెడు పలుకుగల్గి

నెఱుకము గల్గి విద్యల నేర్చుగల్గి

మగఁడులేకున్న యట్టి య మ్మగునెసాగు

కానఁ గానినెన్నెల కరణిఁగాడె?

సీ॥ ఎంద్రిక లేనట్టి చంద్రుని నందంబు | నరులేనట్టి కాసారమట్లు

కీలూరినట్టి పాంచాలిక పోలిక | ఒకకళయేలేని శిల్పమట్లు

ప్రపాణంబులేని కామంబు విధంబు | కలికి నల్లలలేని చిలుకట్లు

తంతులులేని నిద్రపు కిగ్గకైమఱ | ప్రితిమింబహిత చరణముకరణి

గీ॥ పక్కయ్యున్నంబు తెగినట్టి పక్షిభంగి

తెన్నుకొమ్మలులేనట్టి నెన్నన?ది

నెక్కిములఁబాసి యున్నట్టి శకటముగతి

విభుఁడులేనట్టి వెలఁదియు వృథయెఁగాడె?

నీ॥ అన్నంబు మన్నంబు హారంబు భారంబు | కేతులు కాకులు గృహము
గృహము
దీపంబు తాపంబు రూపంబు పాపంబు | సరసంబు విరసంబు జగము
నగము
చూతంబు భూతంబు శుకములు బకములు | గారంబు ఘోరంబు కథలు
వృధలు
పూయంబు హేయంబు పలుకులు ములుకులు | కీసలముల్ ముసలముల్
పనిడి మునిడి

ఆ॥ వె॥ పికము వృక్షము లతలువె తలు మణుల్ ఛణుల్
నగలు సెగలు తొగలు పగలు పువ్వులు
పవ్వులు చెయిలు పులులు పసరముల్ వ్యసనముల్
బ్రతుకె యతుకు విగతపతికలకును

5

నీ॥ చక్కచనంబున్న జన్మనంబున్నను | బతిలేనికాంత జీవితము గతము
జాణనంబున్న గాణతనంబున్న | బతిలేనికాంత జీవితము గతము
అక్షులభాగ్యంబున్న నాకాగ్యమున్నను | బతిలేనికాంత జీవితము గతము
ఆత్మబంధువున్న నాత్మ మిత్రములున్న | బతిలేని కాంత జీవితము
గతము॥

గీ॥ వివిధ విధ వైభవములున్న వినయమున్న
విద్యులను సేచ్చయున్న వివేకమున్న
దివ్యతరకీర్తియున్న సచ్చిలమున్న
క్షీతిని బతిలేనికాంత జీవితము గతము

నీ॥ ఎనిమిదిగాఁజూచుని కరియులు కరుములే? | రసహీనకాభ్యోత్కర్షములు గాక
 సఖునితో నరసంబులబ్ధుఁ జాలరానాయి | వాయియే? బయిపాడుగోయి గాక
 విభునిభోషణములు విఁలేనియొచ్చెవుతో | చెపులగు నే నొండగవులుగాక
 పొరొకకునందఁడుఁ బరికింపఁగాలేని | కనులు కన్నలే? నొప్పులులుగాక

గీ॥ పతికిసుఖముఁగూర్చు భాగ్యంబుఁగాంచెని

మేను మేనె? పెద్దమానుగాక

భరతఁడొడిసుఖముఁ బడయంగలేనిశి

వెను జీవించె? వెనుముగాక

7

నీ॥ కబళంబు భుజియింపఁ గాజిహ్వకింపానె? | నాకండులేనియే తాతా
 లకును

అరగంట నేని నిద్దురనొందవచ్చునే? | మఱిండులేనట్టి నామాత్యులకును
 మదికి నెప్పుదియొక్క మాత్రైవఁ గల్గునే? | ధవుఁడులేనట్టి సద్భాత్యులకును
 సఖులసాన్నిధ్యంబు సౌఖ్యంబుగూర్చునే? | యధపతిలేని లోలాక్షి
 లకును

గీ॥ తరమె? నల్లార్ప ఘోర సంశాపవహ్ని

రమణుఁడే లేని యమృదిరాత్యులకును

నిల్వశక్యమె? తను వరనియునమైన

నధిపుడేలేని యర్చికాలాక్షులకును

బాలవితంతు విలాసము.

శీ॥ చునుటలంపన్యన్యమై త్రిభాంధవ్యమున్ | కలుగుటకై లేచితి కాదెందు?

సమీపమానులుగాక శతపులు సమరులై | గానియందుంటి కేదెకాని

నందో?

శ్రీప్రథమంబు నెల్లి చేంగుటవడియ నే | కతమెందుంటి కేదెకాదెందు?

పురుషులున్ శ్రీస్వరస్వరముఁ గార్యములందుఁ | నైదొంగుట కేదెకార

నందో?

గీ॥ అట్టిపరిణయ బంధంబు నందుమార

న్యన్యభవితవ్యమును విచారంపఁబోక

పైకమిచ్చిన వారితే బాలికలను

కట్టిపెట్టుట యిది యెట్టికమకా? మకట!

9

శీ॥ శోభాదార్ ధ్యముగల్గి ధీమన్యవసుంధర | దగినసాధనము సత్పరిణయంబు

అనునమానకుళాంకు రాగ్నిబుద్ధులుగల్గె | దగినసాధనము సత్పరిణయంబు

జన్మశోభావనోత్సాహచిహ్నముగల్గె | దగినసాధనము సత్పరిణయంబు

లెకమాప్యజేత భక్తాగ్నిగణ్యులుగల్గె | దగినసాధనము సత్పరిణయంబు

గీ॥ అట్టిపరిణయములఁజేయు పట్టులందు

నీడఁబోడును మున్ను గాఁ జూడఁబోక

పైకమిచ్చినవారితే బాలికలను

కట్టిపెట్టుటయిది యెట్టికర్మ? మకట!

నీ॥ ఐకమత్యముఁగూర్చి యవనీతలందెల్లఁ | గట్టంగఁజాలు పగ్గంబు పెండ్లి
 ఇహపరలోక సౌఖ్యైక దాయకముగాఁ | దశరారుమేటిసాధనము పెండ్లి
 కాలక్రమాగత కష్టసాగరముల | దాఁటింపఁజాలిన తరణి పెండ్లి
 ఆమయదుఃఖంబు లణఁచిసౌఖ్యంబుగాఁ | జీవింపఁజేయు సంజీవి పెండ్లి

గీ॥ అట్టిపెండ్లిండ్లుచేసెడు పట్టులందు

నూత్నమతి దూరదృష్టులఁ జూడఁబోక

దంపతుల భావిగతులఁ దలంపఁబోక

వేగిరింతురు కొందఱు నెఱ్ఱు లకట !

11

నీ॥ వైవాహికంబు లెవ్వరిసౌఖ్యసంతోష | ములనిమిత్తములుగాఁ దలంపఁ
 బడెనో?

వానిలోపమున నెవ్వరుకలకాలంబుఁ | గష్టములోపొందంగఁగలుగువారో?

తమజీవితమున సాధకబాధకములను | దలపోయనెవ్వారు తగినవారో?

విహికకష్టసౌఖ్యంబులం దెవ్వారు | తగఁ బాలుపంచుక తనరుచారో?

గీ॥ అట్టిదండతుల పరస్పరాభిలాష

నెక్కింగనుఁగొనకయె యక్రిమమ్ముగాను

దల్లిదండ్రులె స్వాతంత్ర్య మెల్లఁదాల్చి

చేయుచున్నారు పెండ్లిండ్లు చెనఁటు లకట !

నీ॥ సొత్తి శ్లోనున్న వెన్నురుకందుల | పెట్టిండ్లు నేయభావించునాడు
పురుడు వోవకనున్న బొట్టెలనమ్మగ | కేరసారియలఁ గావించు
నొకఁడు

కన్నులు తెరిచి ఇసుగాయలనుగట్టి | పెట్టిచ్చుదులను నేపించునొకఁడు
పొత్తన విడువని పరికూనలనుగూర్చి | వెలరాయబారి రావించునొకఁడు

అ॥ వె॥ ఆత్త తాతయమ్మ యనుతోక్కుపల్కులే

పలక లేనిచిన్ని పాపలకును

రామ రామ! ముందురానున్న చెంచక

చెరఁటియగుచుఁ బెండ్లి నేయునొకఁడు

13

వీ॥ మంచి కృపంధంబు మఱి వచ్చునో? లేదో? | యంచు లోలో సుశయించి
యొకఁడు

కట్నంబు ముందింతకంటెను నశ్శివీ | వెలయునో? యంచు భీతిలి

యొకఁడు

మనము పూర్వచారమును మానఁగానేల? | యంచు పెండ్లమున యో

జరిచి యొకఁడు

చిటుతనాడే పెండ్లి చేసిన గుణవంతు | లై ప్రతిష్ఠను దెత్తు రంచు

నొకఁడు॥

గీ॥ పెండ్లిలోపలఁ బెండ్లిఁ గావించుమేని

కలసి వచ్చును కర్చని తలఁచి యొకఁడు

దంపతుల భావి సౌఖ్యములో దలఁపఁ బోక

చేయుదురు పెండ్లి ముప్పులై చిటుతలకును॥

14

సీ॥ యెన్నఁదలఁగి మాంశ్య ధారణము నె | క్షయి చూతునో? యందు
 పొంగి పొంగి
 చేతులారంగఁ దెండ్లి చేయఁగల్గుట యెన్నఁ | డో? యందు నువ్విళు
 లూరి యూరి
 చేతులార వినుటెసా? చిఱుర యల్లుఁడు పల్కు | మృదువాప్యలనుతోర్తె
 వింటి నుంటి
 మనమారఁ జాట్లారఁ పడియింతు విందుల | చేనెట్టా? యని యూహ
 చేసి చేసి॥

ఆ॥ వె | భూరి పక్షిణులను భూమిసురులఁ దన్ని
 యశముఁ గాంచు టెపుడో? యని ముదమునఁ
 దోఁగి తోఁగి ల్వరను బాగోగు లరయక
 చేయుచుందు పెండ్లి చిఱుతలకును॥ 15

సీ॥ గడప యెప్పుడు పచ్చగా నానో? యని చూడ | వాచి యున్నవి నాదు
 శోచనములు
 ద్వారమం దెన్నఁదు తోరణం బుండెనో? | యని చూడముచ్చట యగును
 నాకు
 వియ్యంపు నడపులు వేడ్కతో నడుపంగ | సారె సారెకుఁ గోర్కె
 పాగు నెపుడు
 నలను గా మన పాప తలఁ బ్రాలుచూడంగ | నల్లమం దువ్విళు లూరు
 చుందు॥

గీ॥ కాంక్షఁ దీఱంగ నల్లని కాళ్ళు గడిగి
 ధన్యతను గన్యకను వీరితి ధారపాసి
 వేడ్కఁ జూడ వేడ్క యటంచు విభుని వేడి
 చేయుదును పెండ్లి ముగ్ధులచి టుతలకును॥ 16

సీ॥ ముద్దు ముచ్చట దీని ముక్కు ముక్కుర యెరుఁ | బెట్టఁ డీమగడంచుఁ
 గుడిగలో నులకై గవ్వైన మెగులదు | నడవీనుఁ గితఁడంచు నవ్వె నవ్వె
 తోడివార్గుగలతోఁ దులఁ చూగఁ మోడునై | యే నేడ్వఁ పలెంచు నేడ్చి
 వంటకంబును వినఁ రంటలో నడి తాగ | యై యెప్పుఁ గన్యున్పు లాఁడి
 యాఁడి

గీ॥ విధుని ప్రాణాలు విడిగించి వేచి తనగు
 నట్టి పృథ్విక్ష రాక్షసు లైన యాండ్రు
 పోరుఁ బడలేక యధమునై బొట్టి యలను
 అప్పు చున్నారు కటకటా! యచయులగుచు॥ 17

సీ॥ తనకు సోమ్ములు వచ్చునను సంకర మెకాని | తనయ సోమ్ముల మాటఁ దలఁప
 దెప్పుడు
 తనకు గోకలు వచ్చునను సంకర మెకాని | తనయ గోకల మాటఁ దలఁప
 దెప్పుడు
 తనకు రైకలు వచ్చునను కౌతుక మెకాని | తనయ రైకల మాటఁ దలఁప
 దెప్పుడు
 తనకు చూకలు వచ్చునను హెచ్చరికెకాని | తనయ చూకల మాటఁ
 దలఁపదెప్పుడు

గీ॥ ఆకట! ముక్కు పచ్చ లారని పసిపాప
 నంగడికినిఁ బంపి యమ్మివచ్చు
 స్వార్థ పరత శుక్ర మాసింది యమ్మెడు
 తల్లి మతల పాలి భిక్షికాడె? 18

నీ॥ కలిమి లేమల మాటఁ గలనైనఁ దలఁపరు | శ్రీ యుత శీలంబు డాయఁ
బోరు

తెలివి లేటల సంగతిని విచారించు | సద్గుణైశ్వర్యంబు చాచుఁబోరు
సంప్రదాయంబు వంశంబుఁ జింతించు | ప్రాయంబు చందంబు రోయఁ
బోరు

విద్యయు గరిమంబు వివరించి చూడరు | సోమగంబుఁబరీక్ష సేయఁబోరు

గీ॥ జాతి చూడరు వాడుల జాడఁగనరు

జంపతుల మానసంబు లేచందఱునను

గలియు ననుకొందురో గాని కరుణమాని

శుల్కమున కమ్ముచున్నారు సుతల నకట! 19

నీ॥ వీటవైఁగూర్చుండఁ బెట్టినవేళను | మాతకై పెండ్లి కుమారుడేడ్చు
తాళిఁగట్టెనువేళఁ బాలకై పోర్వెట్టి | గోలుగోలునఁ బెండ్లి కూతురేడ్చు
వరుఁడు మాత్రము ముడివైప లేడని పురో | హితుఁడె కన్యకుఁ దాళిఁ
నెలమిఁగట్టు

తలఁబ్రాసినవేళ భీతిల బాలదంపతులొ | వరుసనారావేడ్చు జరగఁజేయ

గీ॥ అలరి పురమేగఁ బల్లకియందుఁగూరు

చుండఁ జేయంగ నిద్రించుదుండు చిన్న

కందులకుఁ బెండ్లి సేయుటకంటె లక్క

బొమ్మలకుఁజేసి మచ్చటలో పొందరాదె?

నీ॥ అన్నమో రామచంద్రా! మంచు నేర్పిన | చిట్టి కరణిపండు చేసినట్టి
 కూనలతో నాండుకొన బోదునని యేడ్చు | తలినీ బిడ్డలను మందరిను
 పైచి
 పెద్ద మగనినొంది భీతిల్లి యేడ్చు | స్వమ మందివాటల బుగ్గిరిని
 కంఠమును కాళిగట్టబోవలూచి | యని యేడ్చు పెద్ద మగను
 దీర్చి

గీ॥ మతీయు లెన్నేని పిదమల మాటిమాట

కేవల బిడ్డలయేడ్చు లెట్టెట్టయు పిపి

బలిమిచేఁ బల్లిదండ్రులు సలుపునట్టి

పెండ్లియును పెండ్లియే? పెద్ద పెండ్లిగాఁ ॥

21

నీ॥ మొదట బాలాశిష్టములఁ బ్రాణభయములా | గంపం లెక్కెనఁడదు
 నేని

నదమల విద్యాలసద్గుణవ్యాప్తికి | సంపూర్ణ విన్నుంబు సంభవించు
 సమకళా గుణవము స్సౌందర్య మహితులు | కారని డెందముల్

గలియుటకుదు

డెందముల్ గలియుతుండిన రాగకీయముల్ | నదనకృత్యంబులు సాగఁబోవు

గీ॥ జూడములు గల్గు నిరంతంబు జంపతులకు

దాన సంసారమున రక్తి తగ్గిపోవు

దొనఁగు లెన్నేని యామీఁదఁబొనఁగుమండుఁ |

గాన బాల్య వివాహముల్ మానరయ్య!

స్త్రీవిప్య మొదలంట క్షీణించుచుంట కీ | కందుల పెండ్లిండ్లై కారణములు
 ప్రజలెల్లమిగుల దుర్బలచేహులగుట కీ | కందుల పెండ్లిండ్లై కారణములు
 మాఘుల్ ఘోర రుచ్చల పాలగుట కీ | కందుల పెండ్లిండ్లై కారణములు
 కిట్లుచుల్ తుల్కముల్ కడుక్కడగ ? నుట కీ | కందుల పెండ్లిండ్లై కార
 ణములు

గీ॥ వేయి మాటలేల? పెదపల సంఖ్యయుఁ
 బ్రుల దేశమునకుఁ బ్రసరియైన
 కష్టించెచ్చియిడఁగఁ గందుల పెండ్లిండ్లై
 కారణములు ప్రబలకారణములు॥

23

౩॥ సరిసారమనెడు వృక్షమున కీ పెండ్లిండ్లు | వేరు ప్రయ్యజ? యంట

వింతకాదు

వేరయల్ పొసగించు విప్య కీ పెండ్లిండ్లు | వారిదాంశములంట నవ్వుకాదు
 కనుచుండఁ గుతుకంబుఁ గొనుట కీ పెండ్లిండ్లు | గజవొంగలంట యక్క

జముకాదు

విడువని దుఱియు విడుట కీ పెండ్లిండ్లు | కడగండ్ల గనులంట కల్లకాదు॥

గీ భవనము వసుధగాఁగఁ గన్నడఁగఁ జేసి
 యతుల గతుల చంపతులను ననయమలయుఁ
 జేయు ప్రజ కీ పెండ్లిండ్లు చేటుఁజేయు
 గ్రహములనియంట సంశయావహముకాదు॥

సీ॥ ఘోరరాజించు నాచిలక తూలంబెంచి | పొంది నమ్మింపినట్లు

దెఱుకుచేసెనుగా యెఱుంగుతపఁగాంచి | కాని కృపల పాలం

నొచ్చినట్లు

చేకులారంగనీళ్లు చేది పోషణఁజేసి | పేరి పూడింబల నడిమినట్లు

జంక పీల్చులగుర్తి నిలుకఁజేరఁగఁదీసి | తీర్చి యెఱుఁగి నోటవేసినట్లు

గీ॥ పది నెలలుమోసి మముఁగాంచి బాళిమోఁ

దెంచి మాయాలమున సేరించి ధనముఁ

దుడకుఁజేరిమను బంధంబుఁ దురించి ముసలి 25

దయ్యముల కప్పగింతురే! తల్లులారా॥

సీ॥ మనముగ లాడెడు మిసిమి బంధుఁడేల | వెఱుఁజొమ్మను గట్టిపెట్టినట్లు

తోరంబుగలనొడ్డ దొండపండునమాట | కాకిముక్కునువ్రేలఁ గట్టినట్లు

నిగనిగమను నింద్రాశీల మాణిక్యంబుఁ | గొనిపాదరక్షను గూర్చినట్లు

తలతలమనెగు రత్నంపు దీపముశూన్య | నిలయమధ్యమునందు నీల్పినట్లు॥

గీ॥ దయయు దాక్షిణ్యమును బాప భయముమాలి

తుల్కమున కానపడి కడుఁ జుల్కవృత్తి

లేతవయసుననున్న బాలికలఁబట్టి

ముసలి దయ్యముల పాలేయి టనడుకాదె?॥ 26

శ్రీ॥ మమమమ మమ స్వప్న గోఘృతంబును బెను | బూడిదలోఁ బారఁ

బోసి నట్లు

మేలైచయాణి ముత్యాలపేరును గొమ్మ | ద్విమృతచేతి కందించునట్లు
రమణీయరసన్న రాగమాణిక్యమల్ | పుచ్చపండ్లకు వెలఁబోసినట్లు
పెద్దకాలము మేకిఁగిలఁబోపించి | పెద్దమ్మవారికి రప్పించినట్లు॥

గీ॥ పయయు దాక్షిణ్యమును బాప భయముమాలి

శుక్లమున కానపడి కడుఁజాల్కవృత్తి

లేకపయసునున్న బాలికలఁబట్టి

ముసలివయ్యల పాల్సేయు టనుదుకాదె? 27

గమగమమమ మమ గంగయు తిరులను | టైలకోమై కొట్టినట్లు
బొంబుల ముత్తయములకై యాశించి | పదకేరీద్రముఁబట్టి పరిసినట్లు
కైకంపనిబంబుల గైకొంటకైచెట్టు | గొడ్డంటవ్రేళ్ళతోఁ గూల్చుచుట్టు
ఎరుకులబాధ మాయించు గానూహించి | యింటికి నగ్గి చంబించినట్లు॥

గీ॥ దూరభారంబుఁ జూడక దోసమనక

శుక్లమున కానపడి కడుఁజాల్కవృత్తి

లేకపయసునున్న బాలికలఁబట్టి

ముసలివయ్యల పాల్సేయు టనుదుకాదె? 28

సీ॥ అతి బాల్యమున వివాహము సేయుటకంటె | గుత్తుకొనితి చేయ
రాదె?

కడువృద్ధునకు బల్లిక గట్టిపెట్టుటకంటె | బుట్టకానె వివంబులెట్టరాదె
శుష్ణమూర్ఖునితోడ జోడుకొని యుటకంటె | యెప్పున గంఠలో
దింపరాదె?

శుల్కంబుగొని మర్దుక జుల్కచేయుటకంటె | పెద్దమ్మవారి కర్పింప
రాదె!

గీ॥ పాణిపరముగఁ జెంచు మేలైనశుభము

కలమగలిగిన మంగలి కత్తి పాలు

చేయుకంటెను బాణిము తీయరాదె?

పనుజనములార! యోశ్లీపండులిలార!॥ 29

సీ॥ పరశక్తుణులమీది వాంఛచే నొక్కండు | షిల్ల చక్కనిపంచుఁ జేయ
నొకఁడు

గొప్పసంబంధమన్ కోర్కెచే నొక్కండు | మేరరికంబున్న మేరకొకఁడు

పాఠ్యచుట్టరిమన్ వీరితచే నొక్కండు | పెండ్లికాదెకనించు భీతి

నొకఁడు

తల్లివండులు యాశ్చ దాటలేకొక్కండు! | సర్వశుభ్యంబన్న భ్రాంతి

నొకఁడు॥

గీ॥ ఇల్లటపు ట్లుండైయుండ నెంచి యొకఁడు

శక్త పోరింట యాస్తిపై నానొకఁడు

ముందు ముప్పైఱంగక చిన్ని ముద్దియలకు

బెండ్లి యాడుమఘన్నాకు పెద్దవారు॥

30

సీ॥ పరిధమ కృత్యంబు పడని నందతి | బోషింప నెవ్వరు బూసరనుచు
తనకున్న దృష్టమందును ననుభవించు | వారలెవ్వరును లేరటంచు
పుత్రులు లేకున్న నన్నావనరకంబు | మానవులకు నెల్ల మానదనుచు
అధాంగి లేకున్న నవసాన దశయందు | దనకు డొక్కెవరు చగులరనుచు

గీ॥ పురుషునందు పత్నీకుడై పరంగెనేని

కర్త కాండఁ బంగంబు కలుగుననుచు

సమకంఠామేచ్ఛ లేకున్న దగవుమాని

పెండ్లిగోరుచు నున్నారు పెద్దవారు॥

31

సీ॥ తమిమితి మంగళ స్నానంబు సేయుచో | నలిచేరి గడగడ వడకి వడకి

పీయమెన్ను హోమయల్ వ్రేల్చుచో గవరాక | యాభ్యంబు బూషిం

యంచువ్రేల్చి

కొల్లెత్త పుష్పముగట్టుకొన నిల్వంగలేక | యచ్చటివారి సాయంబువేడి

అగ్ని ప్రవక్షిణం బాచించుచునొడలో | దిరిగి పీతాక్షుడై ధరణివారి

గీ॥ నీటపై నుండంగను లేక పాటవంబు

చిట్టి బొట్టల చెండ్లియై చెట్టబట్టు

పెద్దవారికి వేలాము వెట్టిగాక

యేమిసౌఖ్యంబు? పెండ్లాని కేమిమమము?

32

శ్రీ॥ బెబ్బలి కడ లేడి కిల్ల పొందుసుఖంబు | శరభంబు దరిహరి పొరయు

సుఖము॥

చీలి దగ్గరఁజిన్నచిలుక కాంచుసుఖంబు | ఫణిచెంగటను గప్పపడెడు

సుఖము॥

ఎలుంగు నన్నిధిఁజేమ యెనయునట్టి సుఖంబు | నసురయొద్దను నరుండందు

సుఖము॥

యమునిముందర దుష్టుఁడనుభవించు సుఖంబు | బకముచెంతను జేప

పడయు సుఖము॥

అ॥ హరిసమీపమందు గరిపొందు సుఖమును

బర్హి యెదుటఁబాము పడుసుఖంబు

ననుభవించుచుండు నననరతంబును

బాలభార్య వృద్ధ భర్తయింట॥

33

శ్రీ॥ పేదవాఁడనటంచుఁ బెద్ద కూతును బైత్యుఁ రోగికిచ్చెను వేయి రూప్యము

లకు

ఋణముఁదీర్చు నటంచు రెండవ సుతనిచ్చెఁ | బేడివానికి వేయి మాడ

లకును

యజ్ఞంబుఁ జేసెదనంచు మూఁడవబిడ్డ | వెయివరాలకు నొక్క పెట్టికిచ్చె

కతి నాత్తుఁడై నూఱుకాసులకును మూఁడు | గాళ్ళమునలికిచ్చెఁగడకునన్ను॥

గీ॥ రత్నములవంటి బిడ్డల జాళ్ళపాలు

చేసియును దాని జేసిన దోసముననొ?

బాగుపడలేదు మాతండ్రి; బాగుపడునె!

కన్న బిడ్డలనన్ను రాక్షస ఖలుండు॥

34

సీ॥ బొమ్మల పెండ్లిళ్ల పోల్కె బాలలపెండ్లి | యింపుఁగొల్పనటంచు నెంచి
యెంచి

మనుమరాలి వివాహమునుజూచి హర్షింతు | తాత యవ్వయటంచు
దలంచి తలంచి

సుతపుష్పపతి యైనచో బ్రాహ్మణత్వమే | పోవునంచెద భీతిఁ బొంది
పొంది

శుల్కంబుఁగొని యొక్కచో వడ్డికిడినడ | బ్రిబ్బడి యగునంచు నుబ్బి
యుబ్బి॥

గీ॥ వరుఁడు లేనట్టె యొకముదివరడునకును

సేండ్లెనిమిది నిండకమున్నె పెండ్లిచేసి

కొలఁదిసాళ్ళక నన్నొక కుంకఁజేసి

దనుజసములైరి నాతల్లి దండ్రులకట॥

35

సీ॥ పాబునీళ్లును బోలెఁ బాయకతగునతి | పతులనొండొరులను దాఱినావో?

తావియుంబూవుచందమున నైక్యముగల్గి | దంపతులకుఁబగల్ దాఱినావో?

చిరుకయుంగొరువంకవలె మైత్రిగలవఱూ | వరులకారాటంబు నెరపినావో?

వలపునమించుగుప్పల లీలవిహరించు | జంపతులను వేఱునలిపినావో?

గీ॥త త్స్నేహితిఫలంబు సుమ్మిది తప్పదనుచు

హృదయమందునోదార్పణ జూతురిపుడు

తాముచేసిన కార్యంబుదలఁపఁ బోక

తగవుచాలిన నాతల్లి దండ్రులకట్టి!

శీ॥ కల్కిపల్కుల రామచిల్క జంటనుబాసి! పంజరంబుల బాధపఱచి

నానో?

కవగూడిపొల్చ జక్కివయుగ్త మెడఁబాసి! పటుతరంబగు బాధపఱచి

నానో?

క్రియముమై విహరించు శిశయగుంబునుబాసి! పాపంబనక బాధపఱచి

నానో?

మధువానిక్రీడించు మధుపగ్వయముఁబాసి! పడుటగండుబాధపఱచి

నానో?

గీ॥ రమినిఁగవగూడు గొఱవంకించుతులను

బాసిపయచూలి బుబాధ పఱచినానో?

రత్నలంబెది కుడువక రిద్నదనుచుఁ

గల్గిండులె యిప్పుడో దాహరకట!

37

శీ॥ భర్తనుగోల్పోయి పలవించు కామినిఁ జెలఁగివచ్చుచు గీలిచేసినానో?

నాఁకునిఁబాసి చింతల నందుకాంచెను! గాంచిమేలంబుఁ గావించి

నానో?

పతివిడనాడిన పద్మాక్షినిఁజూచి! కూడనియొకనక్కిమాడినానో?

పాణినాగుని పొందుఁబడయ నేరకయుండు! నబ్జాస్య హేళనమాడి

నానో?

గీ॥ ఇంక నెవ్వరిఁజూచి గర్వించినానో?

ప్రాగ్భవంబునఁ దనోరపాపమిట్లు

ప్రాణనాయకు పొందెడఁ బాపెననుచుఁ

దల్లిదండ్రులె యిప్పుడో దాహరకట!

38

సీ॥ భనముకైయాశించి యనురాగలతఁద్రుంచి తనయనమైనతల్లిపల్లెదలార!
 ఇటువైపులను లంఘింపరవుగా! గొనపహామనులఁగూర్చిన రాయబాపలార!
 పప్పుభోజనములపైఁ బ్రేమఁగైకొనఁ ప్రేయములాడిన పెండ్లిపెద్దలార!
 బహుమతులైయుండి బహుమతుల్గోరిమ్ము! యీపల్ వనించిన జ్యోత్యు
 లార!

గీ॥ అనురసములార! నిర్దయస్వాంతులార!

శతహృదయులార! నాపాలిత్రులార!

కారణం నీదెడందకు మీరెకారె?

చలముతీతెనె? మీకనుల్ చల్లవదెనె?

39

పీ॥ సోముఁగేరెడులేరె యోమునఁగన్తూరి! రేఖిపోయి విభూతి రేఖివచ్చె

తళతళలీను నిద్దంపుగాజులుపోయి! కేలమోపైన పట్టిలువచ్చె

మృదువైన వన్నెచీరెలుపోయి నెచ్చేన! ముతుకనుల్ నెనుదోపతులు

వచ్చె

గళమున భూపకావళిపోయి తులసిమా! లికలు దుదొక్క మాలికలవచ్చె

గీ॥ కలికికొల్లుఁగమ్మ గవనులంపుఁగ

జలముపోయియశ్రుజలమువచ్చె

బాధలెన్నఁదరమె! బాల్యవైధవ్యంబు

దుస్సహంబు మిగులదుష్టహంబు

40

శీ॥ ముహూర్తం గమపార భుజియించు టది మానఁచేక భుక్త ముగం ? ప్రియ
వలసె
అనుసమభోగంబు లనుభవించుటమాని | ధోగులఁ బొడఁ గాంచుపాగల
వలసె
శుభ శోభనంబుఁ చూడఁ బోవుటమాని | తీర్థయాత్రలకించుఁ దిరుగ
వలసె
మృదు ప్రవృత్తయలమేను జేపుటమాని | బండ్ల నేలలయందె పండ
వలసె

గీ॥ చందనాది సుగంధ సర్వలను మాని
కాయమును బూదిపూఁతిలు పూయవలసె
నిట్టికన్యంబు లెట్లు సహింతు నకట !
బాల్య వైధవ్య మతి దుఃఖభావనంబు 41

శీ॥ పశుకుపచారముల్ పనలించు హస్తముల్ | పెఱసేవనముల కర్పింపవలసె
ఘనసారగంధ మాఘ్రాణించువానిక | కూరవానినల మూర్ఖునగ వలసె
శియన గోహమున వాసముఁజేయు నెచ్చేను | పెంటయింటనె కూలఁ బడఁగ
వలసె
దిన మొక్క త్తణముగాఁ జనునట్టి కాలంబు త్తణ మొక్కదినముగాఁ
గడవవలసె

గీ॥ ఇస్మిరో ! దుర్నిరీక్షింబు దుస్సహంబు
దుస్తరంబు దురంతంబు దుర్దమంబు
దుర్భరంబు దుర్యాహంబు దుఃఖదంబు
బాల్య వైధవ్య మనుభవించగ వశంబె ? 42

సీ॥ రంగుచీరల నమరాంబు పోలేడు | చుట్టచీరలరిక్తి మావలేడు

పూలచీరలయందు బాళి తీజంగలేడు | చుట్టచీరల నక్తి సమయలేడు

జలతామసిరెల విరుపు చెల్లంగలేడు | మళ్లచీరలం గోర్కె మళ్లలేడు

పట్టుచీరలయందు శ్రమ మావగాలేడు | తోపుచీరలం బ్రేమ తొలంగలేడు

గీ॥ రకరకంబులైన రైకలమీఁదను

మనసుదీరలేడు తినదుచాటి

చెబులు ముద్దిసుమల చీరలం గట్టగా

నైగుగట్టి నేను ప్రేపంగలనె ?

43

సీ॥ బండ నేలను నేను బడియుండ బరువుపై | బండ మీ మనసులే భంగి

నొప్పె

చన్నీళ్ల నేను మజ్జనమాడ వేన్నీళ్ల | స్నాన మెక్కోర్చె ? మీమాచనంబు

నిశలెల్ల వగలచే నేం గృశింపఁగను నే | కరణివచ్చెను? మీకుగాఢనిద్ర

కొయ్యొట్టెలు మెక్కి గోడునేఁజెందంగ | మృష్టాన్న మెట్లు మీ కిష్ట

మయ్యె ?

గీ॥ చిన్నవయసుననుండి మీ జీవములకు

నసుపురనియెడు ననుఁజూచుచుండి యకట !

వృద్ధులై యెట్లు సుఖింప నిచ్చగలిగె ?

దశజనములార ! యొ శ్శిఖిదంధులార !

44

నీ॥ మల్లెపుష్పములఁ జామంతి పువ్వులజాజి | విడులను గనుఁగొన్న తరుణ

మందుఁ

బచ్చకర్పూరంబుఁ బండువెన్నెలమంచి | గందంబుగాంచిన తుణమునందు

శృంగార వనముల బంగారునగలను | మేలిచీరలఁగన్న వేశయందు

సొగసగు శయ్యల వగగుల్కు చిత్రముల్ | దోలికల్ పీక్షించు కాలమందు

గీ॥ మించుటద్దంబులను దిలకించునపుడు

బండుటాకులు కన్నట్లు పట్టునందుఁ

బ్రాణనాథునిఁ బాసిన పడతిమనసు

శోకసాగర మగ్నంబు గాకయున్నె ?

నీ॥ పెండ్లివారిండ్లకుఁ జేరంటమునకేగు | మించుబోలులను పీక్షించునపుడు

విభలకుఁ గర్పూర విడియంబు లంగించు | చంచలాక్షుల నిరీక్షించునపుడు

గురుల చిక్కెడలించి విరులయెత్తులఁదాల్చు | కాంచనాథులఁ దిలకించు

నపుడు

సరస స్వల్పపయిల్ మనసతోఁ గావించు | నంచయానలవిలోకించునపుడుఁ

గీ॥ జిత్తు మెరయ నసహ్యంబుఁజెంది కుంది

విరహాభరితాపమునఁ బురపురనుబొక్కి

సొక్కి తమిఁజిక్కి తాళిమిఁ దక్కి ముక్కి

పొందు న్నానైత వేమనకొండు నకట!

సీ॥ సెన్జపైనుండి లేచినవేళఁ గన్నడు | నో? యంచు నోరల నొడుగుచుండ్రు
 పారుగూరుపైపై పోవుచో నెదురేగు | దెంచునో? యని సంశయించు
 చుండు
 శుభకార్యములఁ దాము చూడఁ బోయెడు పట్ల | వెంటనే గఁగఁజూచి
 విసుగుకొందు
 కూడుఁ గుడ్డయుమాలి కొంపఁ జేరెటంచుఁ | గోపించి పలుమాటు గొణు
 గుకొందు

ఆ॥ పచన మెంత శుచియు రుచిఁ గల్గఁజేసిన
 నేవో వంకఁలెంచి యీనడింతు
 దయనుమాలి తల్లి దండులే పుట్టింట
 బాల విధవ బ్రతుకుబ్రతుకె బ్రతుకె ? 47

సీ॥ పతిపాదపద్మముల్ భక్తితోఁబూజించి | పుడమిపైగరిమంబుఁ బొందు
 టెట్లు?
 ముద్దుముచ్చటదీఱ ముత్తైదువులఁగూడి | పేరంటమునకింక వెళ్లు టెట్లు
 విడ్డలఁగనిపెంచి ప్రేమతో ముద్దాడి | లోచనోత్సవముగాఁ జూచు టెట్లు?
 నానెచ్చెలియితండు నామనోహరుడంచుఁ | జెలులకుఁ జూపించిచెప్ప
 టెట్లు?

గీ॥ చుట్టయలయిండ్లలో శుభశోభనములు
 కలుగువేళలసరివారిఁ గలసిమెలసి
 పోవుచింకెట్లు? నేపట్టిపుణ్యపీఠ
 రాలనైతి నె? యకట! 48

సీ॥ కన్న బిడ్డలఁగూర్చి కరుణనక్కునఁజేర్చి | వెక్కులు ముద్దాడి సోక్కు
సోగసు
సుయ్యలలందుంచి యెయ్యారముగనూచి | జోలపాటలుపాడి సోలు
సోబగు
సంజచాయనుజూపి సంవహమనుజూపి | లాలించిపోమాన్సు మేలి
ఘోయలు
గోర్వంకయనిసింది కూనలఁగనిసింది | ప్రియముమై బుష్పఁ దిద్దించు
హవుసు

సీ॥ లలితభూషలుపలప లలంకిరించి
యిరుగుపారుగుల పిల్లల కెనసిమొనసి
యాటలాడంగఁ బొడఁగాంచి యలరుసొంపుఁ
బడయతోచునెప్పు వాసుములమనువు

49

సీ॥ ఎలనవ్వు నవ్వుచు నెలమిమైఁగేలెత్తు | కొమ్మని యెత్తుచోఁగ్రొత్త నలుపు
లీలతోఁదనయంత లేచిసారెకునేల | విదైములోనేయుచో ముద్దుచెలుపు
లలిమిఱచిల్లవల్లనఁ దప్పటడుగులు | వేయునప్పడుతోఁచు వింతమురువు
తోక్కుపల్కులు లేనెతోలుకంగఁ బలుకుచోఁ | నుపట్టుకట్టి యక్క
జపుహరువు

సీ॥ కన్న బిడ్డలకడఁ దనగన్నఁదోయి
కఱపుదొంగ మగనితోఁ గాంచలేని
పాపివగునన్నుబంటి నిర్భాగ్యబాల
విధనెవ్వఁడొకఁడు పుట్టియెగ్గెదా ?

50

సీ॥ తల్లియేదాయఁగాఁ దలపోయుచుండంగఁ | దండ్రియేనిర్దయత్వంబు
దాల్చు

నన్నలేపలుమాటు లాగ్రహించుచుండఁ | దమ్ములేయలఁతిఁగాఁ దలఁచు
చుండ

వదిలేపలుపట్టి బాధించుచుండఁగా | మఱచంద్రే మర్యాదమానియుండ
శలియర్దుడుమన్న నేయకేమరియుండ | నక్కలేపరువంబు లాడుచుండ

గీ॥ నన్నింటికైనెచి పగలులేలనకయోమిఁ

గూర్చి కనుపట్టఁ బట్టింటఁ గూటికొఱప

గుడ్డకొఱకును బానిస కూతులట్లు

బాలవిధవలు పడుపాట్లు బ్రహ్మకైటుక

51

సీ॥ చిత్రేశ్వరునిరూపుఁ జిత్రంబుననువాగిసి | మెప్పించిపొందెడు మేటి
సుఖము

ప్రాణేశ్వరునిమీఁదఁ బదపద్మములుఁగూర్చి | యలరించిపొందెడు నమిత
సుఖము

కాంతురికడనమఁగర్భసూక్తులుపల్కి | కరఁగించిపొందెడు పరమ
సుఖము

చెలువునిచేతనం చితవిలాసముచూపి | వలపించిపొందెడు పరసుఖమ్ము

అ॥ విభునిసరసమిగుల విష్ణుణ్ణములనొప్ప

కుట్టుపనులఁబూన గ్రుచ్చుపనల

నైపుణములనెల్లఁ జూపివొక్కించుచు

పొండ్లుసుఖమ్ముదైంత్ర త్తుణ్ణునతికొ?

52

సీ॥ ఆడుజన్మందెత్తి గోడుఁ జెందుటకంటె | నగ మొ? పాపాణమో? యగు

టమేలు

పుడమివేల్పులయింటఁ బుట్టువాందుటకంటె | నడవిలోఁ బెద్ద మానగుట

మేలు

వృద్ధపితాచుంబు కిల్లాలగుటకంటె | బ్రవిమల బ్రహ్మచర్యంబుమేలు

బాలవితంతువై వగచుచుండుటకంటె | యోగినియై కాననంట్లమేలు

గీ॥ పొట్టకును బట్టకును జేరిపుట్టినింట

బానిసలరీతిరేలును బగలుననక

పనులు సేయుచుఁ బలుపాట్లుపడుటకంటె

తేలుకునవిషంబుద్రావి చచ్చుటయెమేలు

5 కి:

సీ॥ అత్యంతదారిద్ర్య మనుభవింపఁగవచ్చు | బాలవితంతువై బ్రతుకరాదు

బలురోగములచేత బాధనొందఁగవచ్చు | బాలవితంతువై బ్రతుకరాదు

ధనకామినులయింట జనియింపఁగావచ్చు | బాలవితంతువై బ్రతుక

రాదు

సేవాప్రవృత్తిచే జీవింపఁగావచ్చు | బాలవితంతువై బ్రతుకరాదు

అ॥ వితతపాపియగుచు బ్రతుకంగవచ్చును

బాలవిధవయగుచు బ్రతుకరాదు

మతివిహీనయగుచు బ్రతుకంగవచ్చును

బాలవిధవయగుచు బ్రతుకరాదు

కాయంబియలును గడయాలఁదీయంగఁ | దలచుచో నెట్టేనుజలదరిల్లి
 నిఁ గన్పించు బలనిడుకపెన్నెఁగింపు | ఖండింపఁచుచోఁ గంప
 మొంది
 కాంతులనిను చొక్కెంపుఁ జేగాజులు | పొడిసేయఁబూనుచో నొడలు
 మఱచి
 గళమునవేలు చక్కనిపు సైఁబుటుకునఁ | ద్రొంపంగఁదగుచోఁ స్పృహను
 దప్పి

గీ॥ చన్నపుట్టంబు కెడలించి నైనుబట్టఁ
 గట్టఁజేయుచోఁ ద్రొణంబుకడనుబట్టి
 కాంతలుండంగ దయమాలి కన్నవారె
 వికృతరూపులఁగాఁగఁ గావించు రకట ! 55

నీ॥ చన్నకుండుమరేక సున్నయైన మెంగంబు | పవలింటదంద్రీబిం ఎంబుగాదె
 ఒకపరిగల్గె చూడ్చిన నెట్టేను | పూవుబంగోసిన తీవగాదె ?
 నూరెరాయకయున్ని నునుపుదక్కిన కెఱువ్ | చమఁదీపుగంబువా లంబు
 గానె?
 జాలువారెడు నిశుజలముఁ గల్గినక నుల్ | మంచునదోఁచు తామరలు
 గానె?

గీ॥ గర్భదీప్తిఁ గాఁగఁ బుష్పములకు
 వికృతరూపులఁగాఁగఁ వికృతరూపులఁగాఁగఁ
 వికృతరూపులఁగాఁగఁ వికృతరూపులఁగాఁగఁ
 వికృతరూపులఁగాఁగఁ వికృతరూపులఁగాఁగఁ

నీ॥ నిత్యశృంగారంబు నిష్ఫలంబైపోయె | నుదయమమము బడటగలనె
కాటుకగౌరి లల్కనల పాలాయె | కన్యతులసి కొఱగాకపోయె
మోచేతి పద్మంబు మొదల వ్యర్థంబాయె | ఛల్లచుక్కయుమేలు నలుప
దాయె

వరలక్ష్మియైన నాపదఁబాపరాదాయె | చిట్టిబొట్టువ్రతంబు చెట్లయిట్టె॥

గీ॥ తద్దినోములైనఁ దప్పింపలేవాయె

భారమైన యీ విపత్తునండి.

నోములెందునైన బానులఁబాపునె?

వనజముఖుల వెట్టితనముగాక॥

57

నీ॥ దయలేనివారలఁ దలిదండ్రులుగఁజేయ! దైవమా! నాయందుఁదప్పగలదె?

కడుబీదబాపల కడుపునఁబుట్టింప! దైవమా! నాయందుఁ దప్పగలదె?

ముసలియన్ మొసలికి ముదితనుగాఁజేయ! దైవమా! నాయందుఁ దప్ప

గలదె?

పశితనంబుననె నాపతినిఁ జంపుకపోప! దైవమా? నాయందుఁదప్పగలదె?॥

గీ॥ బోడుపీడక నాయీడు బోడుచెలులు

వేడుకల వెల్లిలో నోల లాడుచుండ

బోడుగూర్చక నన్ను విజ్ఞోడుచేయ

దైవమా! దీననాయందుఁదప్పగలదె?॥

58

1|| కొమ్మలతోఁగూడి పండ్లు పెండ్లియు | చిత్తంబు రంజిల్లఁ జేయలేదు
 పెండి గుల్లకగూర్లు ముస బంతులులేర్చి | మిందుబోలులకు పట్టించలేదు
 నియ్యంపువార్తతోఁగూర్చురెట్టిపదమాఁగుటయ్యలలఁదూఁగ లేదు
 నెప్పుఁ గుంపమయును బదిమంది చెయలకు | వేడుకతోఁబంచిపెట్టలేదు||

గీ| పెక్కలాకుఁజేఁబూని యొక్కనాడుఁ

జక్కఁగా పడియంబును సలుపలేదు

కటకట! చయ్యమా! యిత కరుణలేక

కురుకమంతయు నివ్వడే కూల్పదగునె?||

59

2|| అచ్చఁగాను లప్పచ్చలు నెట్లొనే | రేడులుఁచెయిలతో నాడలేదు
 ఆలంకి గుడియంజి యాలకూఁచి నీడు | జోడుచేడెలతోడ నాడలేదు
 కనుమూసి గంతనలో గంబాలయాటలు | వేడుకతోఁగూడి యాడలేదు
 ఒప్పులకుప్పలు నోమనగుంటలుఁ | దోడిబాలికలతో నాడలేదు||

గీ|| గోడిపట్టెలు గొబ్బిళ్ళ నాడలేదు

తక్కుఁగల్గిన క్రీడలఁదనివిదీఱ

నాడలేదట్టె నామేలు చూడలేక

మాలవయ్యమా! నన్నిట్లు మాల(దొంగి)తె||

60

సీ॥ పండుగ నాఁగైన నెందువేడుకతోడఁ | బట్టపుట్టంబులఁ గట్టలేదు
మప్పంబుగాఁ గురుల్ దుప్పి బల్ సోయలుగా | జడవైచి పువ్వులు
ముహులేదు
ఇరుగు పొరుగునాఁగి వెరువుతెచ్చకయైఁ | పగునగల్ మైనిండఁబాల్చు
లేదు
తోయంబువారలతోఁ గూడి పేరఁటం | బునకైనఁబలుమాటు చనఁగ
లేదు॥

గీ॥ కొక్కెలేవియుఁదీఱనికూన నాకు

పొచ్చు వైభవ్యదుఃఖంబుఁ బెచ్చి పెట్టి

వెలలఁగుడుచుచు నీరీతి బ్రతుకుమనుట

ధర్మరక్షక! నీడి ధర్మమయ్య!॥

61

సీ॥ అత్తవారింటనే యఁగియుండుచున్న | నాగోడఁజూడ రనాథునగుట
కన్న వారలయింట కఁకేగుడమటన్న | లెస్సగా వారికే లేదుతీండి
బంధువులిండ్లలోఁ బడి నుంచుమనియన్న | నా యన్నవారు కానంగ
రారు

నగలు మార్చుక జీవనంబు నెయ్యచున్న | శుల్కవిక్రీతకే సొమ్ముంబు?

గీ॥ ఇంక నెందులకేగుదు? నెవరుదిక్కు?

జీవయాత్రీకు నాకెద్ది త్రోవ? యకట!

బ్రతుకఁజాలను ననుఁగూడ భర్త కడకు

చయను గొని పోవఁగదవయ్య! ధర్మమూర్తి॥

62

సీ॥ ఆహ్వాన! హిమవర్షమహ్య! హిమవర్ష, యదయఁ | దేవనాథజాల సేవింపఁ

జాల

చేజాచి గంగి జానియును దేహియటంచు | దీనతజాలఁ బ్రార్థిం

పజాల

“అనఁగ నాహ్వానన్నాచరింపరే!” యంచు | గృపపుట్టజాలఁ గియ్య

డఁగజాల

“గతిలేదటంచు స్థితిమీరెగతి!” యంచు | వెనలెల్లజాల విన్నింపఁ

జాల॥

గీ॥ పరుల కొంపలలోఁజేరి పనులునేసి

బాసివలె హేయముగ బొట్ట వోసికొనుచు

బ్రతుకజాలను గతిలేని పాపినన్న

దెంపునను జంపుకొనిపోవె! దేవదేవ!॥

63

సీ॥ ఫలమును రుచియును గలనియుండదురీతి | విభుఁడు నేనును గూడువేడుక

యును

నుమము మరదంబు నమరియుండెడుభాతి | వరుఁడు నేనునుగూడు వైభ

వమును

వాక్కును నర్థంబు వెఱలుచుండెడుభంగి | బతియు నేనునుగూడుపండు

వయును

శశియు శీతలతయు జానుమీఁతెడుమాడ్కి | సఖుఁడు నేనునుగూడు సంత

నమును॥

గీ॥ మాలదానవు! యీజన్మ మధ్యమందు

వాకు లేకుండఁజేసి యన్యాయముగ ను

బాధఁద్రెట్టెదవేమి లాభంబునీకు?

నబలననియైన జాలిలేదాయె నకట!॥

64

నీ॥ రమణుండు జేతాంరమునుండి యువీన ! షేమలేఖనుజూచి చెందుముదము
మగ్గఁడు వివేశచీమల శేగుచెంచి ఁ । చ్చిన వేళవీక్షించి చెందుముదము
ధవుడన్యపుర నిశేతనుడైనఁ దనదైన । శేమంబువ్రాయుచోఁ జెందు
ముదము

నాగఁడు పరపట్టణమునుండి సొమ్ములు చీరలు నంపుచోఁ జెందుముదము॥

గీ॥ పొందఁజాలని నావంటి మందభాగ్యు

రాలిజీవనమెన్ని చందాలనైన

వృధయై కావున నన్న నావిభునికడకుఁ

దెగువఁగొనిపోవఁగదవయ్య ! దేవదేవ॥

65

నీ॥ కప్పరంపు విడెంబుఁ గాంతునకిచ్చుచో । నాన్తనంస్పర్శచే నమరు

శుభము

నెలమి మనోహరుం డేకాంతమాచుచో । నాన్తనంస్పర్శచే నమరుశుభముఁ

బవలించుతఱిఁ బదాబ్జాతమ్మలొత్తుచో । నంప్రినంస్పర్శచే నమరుశుభముఁ

జలకబిడ్డను బ్రాణ సఖునకందించుచో । నంగనంస్పర్శచే నమరుశుభము॥

గీ॥ పొందఁజాలని నావంటి మందభాగ్యు

రాలిజీవనమెన్ని చందాలనైన

వృధయై కావున నన్న నావిభునికడకు

దయాను గొనిపోవఁగదవయ్య ! ధర్మహార్తి॥

66

నీ॥ కాన్తబుయినఁ జెక్కి టన్దంబుగీరిండ్రి | బ్రతుకునే గర్భనిర్భాగ్యురాలు?
ఆంగుళికంబు నానాగ్రంబునను జేర్చి | బ్రతుకునే ఘోరపాపాన్తు
రాలు?

ఈక్షణంబును భూతలైక లక్ష్యముఁజేసి | బ్రతుకునే పరమ దుర్మార్గు
రాలు?

వినుచున్నయైలోక విభవంబులనుగోసి | బ్రతుకునే దురస్పృహవంతు
రాలు?

గీ॥ అట్టి బాలవితంతువు నవనియందు
లేకయుండంగఁ జేసిన లోకమునకు
లోటురాఁబోదు సత్కృపలోఁదలంచి
ధవునితో గూర్చనే! నన్ను ధర్మమూర్తి ! 67

నీ॥ కంటకనేలకొక్కటై ధారగానశ్రు | జలములోఁడైదు పాపజాతి
యెవతె?

కాకాల్చిమీరు మోమునుజేర్చి సంకిప్త | చిత్త యయ్యెడు పాపజాతి
యెవతె?

పాఠకునేఁడి నిట్టూరుపుల్ నిగుడంచి | ఘాతలెంచెడు పాప జాతి
యెవతె?

నేలవాయుమఁ గాల్చితేలితో బ్రతుకుపై | రోతనొంచెడు పాపజాతి
యెవతె?

గీ॥ అట్టి బాలవితంతువు నవనియందు
లేక యుండంగఁ జేసిన లోకమునకు
లోటురాఁబోదు సత్కృపలోఁదలంచి
ధవునితో గూర్చనే! నన్ను ధర్మమూర్తి ! 68

శ్రీ (సా) శహిదయ్యమ్మ చాతకంబంధను | బోధకంబునైన వృద్ధుమూర్తి!

సూక్తిమూలము దుష్టాచారియని మాన్యు 'నట్లు' (1) రామ మోహనముడికి ?

కావలదు; ఇంక బాధించుకొనకూడదు. కాబట్టి పోయినది నక్కపిరి?

వి. గావిరాజుగారి వద్దనున్న | నివ్యాసా. శేషం! నివ్యాసం?

గీ॥ దైవములూడే! యో శుభ్రతబీవులాడే!

శ్రీ వ్యోమాక్షులారా! మహాసాధావులారా!

స్వస్థు జ్యోతి! యకట! మాపాపమునను

ಮಾತಿ ನೆಯ್ಯುನ್ ಮಾರ್ಕೆಟ್ ಡಿಜಿಟಲ್ ?

69

సీ॥ ధీమంతుఁడార! సుధీంద్రుఁడారా! యతి | బాల్యవివాహములో గొప్పరయ్య!

ఓ రాజులారా! నీవు, నీ రాజులారా! ఇచ్చి | బాల్యవివాహములో పాపరహితు!

సయిహ్యవయులార! నరసులార! యతి | బ్రాహ్మవివాహముల పాప

ਦੇਸ਼ਾਂ!

నాగరక గణరత్నము లారా! యతి | బౌద్ధ్య వివాహముల్ పాపరయ్య!

గీ॥ కాశ్యపీసుర రాజన్య వైశ్యశూద్రు)

లార! పుణ్యాత్మలార! యాహోరదుఃఖ

భౌజనములతో బాల్య వివాహములను

బాపరే! పాపగదరయ్య!! పాపరయ్య!!!

70

సీ॥ అలినిఁ గోల్పోయి యాత్మనిగ్ధలమార్చి ! మరలఁ బిండ్లాడెడు పురుషు
లార!

నగలకై కూడుతుండఁ జెగనమ్మిసిగ్గఱి ! మఱుకుచుఁ దివిగాడు కొమ్మలార!
అల్లండ్రియిందెల్ల గుల్లుబుగావించి ! యప్పుఁ దీర్పుకొను మహాత్ములార!
నరమాంస మమ్మి ధనముఁగూర్చి గర్వించి ! చరియించు బుద్ధుజనములార!

గీ॥ వృద్ధధనికులకు సుతల నిచ్చివారి
మృతికిఁగాచుక యుండెడు చతురులార!
ఆత్మకార్య ధురంధరులార! మీకు
మంచి కాదిది! యింకనైన మానరయ్య!

71

సీ॥ అకటా! “పరోపకారార్థంశరీర”మన్ ! మాటఁ దలంచుఁ డోమాత
లార!

వాత్సల్యమున “నాత్మవత్సర్వ భూతాని” ! యనుపట్టునెంచుఁడో
యవ్వలార!

సదయాత్మలై “యహింసాపరమార్థ” ! యనుసూక్తి భావించుఁ డంబ
లార!

నిరతంబుఁ “బాపాయ పరపీడన” మంటఁ ! దగ విహరించుఁడో
తల్లలార!

గీ॥ బాలికల నిట్లు దుఃఖాల్లి పాలుచేయు
పురుషులకుఁ గష్టసుఖములు బోధచేసి
శిశువులకు వివాహంబులు చేయకుండ
నడ్డు పడరమ్మ! మీరైన నమ్మలార!

72

సీ॥ జాగ్రత్త మానంబు సర్వంబు విడనాడఁ | దగవుగాఁ దోచెనే? మగు
వలార!

కన్న బిడ్డలమీఁది కరుణను విడనాడఁ | కెల్లనే? యిట్లుమీఁకు జెలువ
లార!

నయమీనలై భూతదయ విడనాడంగ | ధర్మమార్గంబొనె? తరుణులార!
స్వప్రయోజన పరత్వయునఁ గన్నెలనిట్లు | హింసింపఁ బాడియే? యింతు
లార!

గీ॥ కన్నతల్లలె పిల్లలఁ గావసున్న
దిక్కు వేటిఁకనున్నదె? తెరవలార!
వ్యాఘ్రములకన్న హోర సర్వములకన్నఁ
గూర్చుచుతులైతిశే మమ్మ? కొమ్మలార! 73

సీ॥ కన్న బిడ్డలనమ్మి కడుఁ బాతకముఁ గట్లు | కొనఁబోతుఁ డయ్య! యో
యనఘలార!
పసిపాపలను బట్టి యునలి వారికిఁ గట్టి | మిలయుంపఁబోతుఁ డోయయ్య
లార!
పుత్రీకలను గూడఁ ముక్కులఁ గనుజాడ | పయవోడఁ జూడుఁడో
తండ్రులార!

నోరులేనట్టి కందుల నేచినయుసురు | తగులకతప్పదో సుగుణులార!

గీ॥ బాలవిధవలు నిత్యంబుఁ బడెడి పాట్లు
సుంత తలపోయుఁడయ్య యోసుజనులార!
మాగతియె మీకుఁ బట్టిన మదికి నెట్లు
లండునోయెంచుఁ డమ్మ! యో యువతులార! 74

నీ॥ మనదేశ జనసంఖ్యయును వృద్ధి గలదున్న | హేతునదేమో? యూహించు

రయ్య!

పాశ్చాత్యదేశప్రజలసంఖ్యకులై | సుఖించు కతమేమో? చూడ

రయ్య!

అడువారలకడ వాడినదో సంఘ | బలముతగ్గునో? లేదో? తెలియ

రయ్య

విధమై శ్రీలక్ష్మి సభవలుకానిదో | సృష్టిసాగుట డెట్ల? చెప్ప

రయ్య

గీ॥ ఘనములును శ్రీలు నైక్యముల బోరయకున్న

బూజ్యమైన స్వాతంత్ర్య స్వరాజ్యములను

బడయు లేట్టలూ? మీరలే నుడువరయ్య?

పుణ్యజనులార! భారతపుత్రులార?

75

నీ॥ నీతతానెంతటి పూరిచరియో? | ద్రాపదియంత విద్వాంసురాలూ?

సావిత్రియంతటి సద్గుణవతియొక్కో? | విదులతానెంతటి కీరమతియో?

సుమతితానెంతటిసుమతీలలామయో? | సత్యయెంతటిసాహసాత్మురాలూ?

చమయంతయెంతటి ధైర్యసమేతయో? | చంద్రమతీయదంతసాధ్యయొక్కో?

గీ॥ అంతవారల మునుజేయరయ్యరాజ!

కీయములతోడగూడ సాంఘికములెల్ల !

సంస్కరించుటలేన్గ యేనరణి నైన !

మాన్యులార ! స్వదేశాభిమానులార !

నీ॥ కాంతామణులవేరుగాగణించుట స్వదే ! శాభిమానులకు లక్షణముకాదు
అనదలయాపద లణఁపకుండుట స్వదే ! శాభిమానులకు భావ్యంబుకాదు
అర్థాంగులగు స్త్రీలననుచుచేయుట స్వదే ! శాభిమానులకు కేయంబుకాదు
స్త్రీలబానిసలరీతినిఁదలంచుట స్వదే ! శాభిమానులకు యోగ్యంబుకాదు

గీ॥ స్త్రీలబాసటలేకున్న చోర మెపుడు

నున్న తికిరాదు కావున యువతిమణుల

గొడుడిపిమీఁదఁ గాలానుకూలకృతికిఁ

బూనఁగదరయ్య ! దేశాభిమానులార !

77

నీ॥ కూర్చి మెమీబాగుఁ గోరువారముగాని ! చలముసాధింప శత్రులముగాను

పనిపాటలందుఁదోడ్పడెనువారముగాని ! యలయింపఁగాఁజేనంటులము

గాము

పురుడింపమీతోడఁ బుట్టువారముగాని ! వెలిఁజేయఁ లాతివారలముగాను

భాగ్యభోగ్యముల మీ పాలివారముగాని ! తలపోయఁ దేరవారలముగాను

గీ॥ తెగువఁజూపక మామీఁదిపగనువిడిచి

సాదరంబునమముఁగాంచి సమతనెంచి

కరుణతోనెంచి మమ్ములఁగావరయ్య !

పురుషవరులార ! యోపుణ్యపురుషులార !

78

సీ॥ భూ)ణకాత్యలనూపు పుణ్యంబులభియించుఁ | గూనల పెండ్లిండ్లు మాన
రయ్య !
పుత్ర)దాకముఁజేయు పుణ్యంబులభియించుఁ | గూనల పెండ్లిండ్లు మాన
రయ్య !
పురుషభిక్షుఁడెట్టు పుణ్యంబులభియించుఁ | గూనల పెండ్లిండ్లు మాన
రయ్య !
పాలఁతులబ్ర)తికిం మ పుణ్యంబులభియించు | గూనల పెండ్లిండ్లు మాన
రయ్య !

గీ॥ అకట ! పిచ్చుకపైఁ జంద్రహాసమట్లు
లబలలము మీసమాపయి నలుకదేల !
మమ్ముఁగరుణించి చేపట్టి మనుపరయ్య !
పురుషమరులార ! యోపుణ్య పురుషులార ! 79

సీ॥ శరణాలయంబులఁ గరుణతోఁగట్టించి | నిలువనీడుమూకు నిలుపరయ్య !
హృద్యవిద్యలనేర్చి వృత్తులఁగల్పించి | జీవసోపాధులఁ జేర్పరయ్య !
పరిణయవాంఛచేఁ బరితపించెడివారిఁ | గోరినవరులతోఁ గూర్పరయ్య !
ప్రియము మ్రొబ్రహ్మచారిణులైనవారల | నెక్కుడుభక్తిఁ బూజింపరయ్య !

గీ॥ దైవదత్తంబులైన స్వాతంత్ర్యములను
భోగభాగ్యంబులను సమభాగమిచ్చి
సోదరీరత్నములనెల్ల వాదరించి
పుణ్యక్షేత్రులఁగొనరయ్య ! పురుషులార : 80

శ్రీ॥ దేశంబుమిగులవృద్ధిచక్కఁగాశుభో ! దయమందమదులందుఁదలఁతురేని
మేదినిపారనమ్మితిమై లెన్నగా ! ఫలియింప మదులందుఁదలఁతురేని
కాటకంబుమహాచికముఁ గలరాజ్యేగుఁ ! బొలియంగ మదులందుఁదలఁతు
రేని

శుంభవృష్టిగఁదా గోవులుపాలియ ! నెలమితో మదులందుఁదలఁతురేని

గీ॥ బాల్యవైవాహికములను బాపరయ్య !

బాలవిధవలకన్నీరు పడినయంత

వజ్రకుశేశంబులేశంబు బాగుపడదు

కానబాల్యవివాహముల్ మానరయ్య !

81

శ్రీ॥ అమ్మరో ! నాపెండ్లియగుటెన్నఁడే ! యన్న ! కూతుమాటలువిని కుంది
కుంది

అమ్మరో ! నామగండెవ్వరో చెప్పున్న ! వలవలకన్నీరు వంచి వంచి

మగఁడువచ్చునె ! చాలనగుటెచ్చునె ! యన్న ! పలుకులాకర్ణించి వగచి

వగచి

పాయనంబున కల్లవారియింటికిఁ దోడ ! నేగుదెంచెదనన్న నేడ్చియేడ్చి

గీ॥ తపయ్యవ్యక్త వాక్యముల్ తలఁచి తలఁచి

యక్కటా ! యంచు హా ! దైవమా ! యటంచు

వనఁటనొంది యలో పొలో యనుటకంటె

గూనలకుఁ దెండ్లిసేయుట మానరాదె ?

82

నే॥ కల్యాణవేళి మంగళస్మాతమును గట్టు | తరుణంబునందు సీతాయుగండు
సావజున్గి- స్థానీపాక మొనరించు | తఱియించె యల్ల చంద్రప్రభుమగండు
పాకెన్న నాండు సంభావనల్ విప్ర మం | డలికిచ్చు వేళ మీనాక్షీమగండు
నాకబలియొప్పు నాండుసంకల్పమారంభించునపుడె భద్రాంబమగండు॥

గీ॥ పదియు నాఱవ పండుగదియునున్నె

దేవదేవిమగండు గతంజెననుచు

సురములను మోచుకొనచు పండురుటకంటె

గూతులను వృద్ధులకు నీయకుండరాదె

83.

సీ॥ పేదరైతుల నెడిపించుచున్నదోగి కొనఁ డొకొ? వందల కొలదిధనము
పడుపుదనంబు చేగడన కత్తియైల్లఁ గూడఁ దెట్టరె? వేలకొలదిధనము
కటికితనంబుచే గాయకసాయాలు కూర్చురో? లక్షలకొలదిధనము
దారులుట్టిగొబల్ దారుణగతి దొంగకొనిదో? డొకొ? కొట్లకొలది ధనము

గీ॥ కూరుదుటకేమి ధనము ప్పే! కీర్తితికిని

మాలినధనంబు కాల్పనే బాలికలను

చందనంబైన ధనముకై తగవుమాలి

విక్రయించురె కటకటా వెఱ్ఱులార

84

సీ॥ బాతులఁ గల్పించి జనుల కెల్లరకు మేల్ | చదువులఁజేప్పక జడులఁజేసి
కులముతక్కువవాఁడు గుణఘంతుఁడైనను | గారవింపక యుండుఁగల్గుచు
అబలల స్వాతంత్ర్య ముపహరించినున్నది | గణమునత్త కయుండునణఁగఁ
బ్రొక్కె

యాచనావృత్తి మేలనిపూనినోమరి | తనమును నుండుదారిఁజూపి

గీ॥ నావికాయాత్రులను నాశనంబుఁజేసి

దేశమింతకుఁదెచ్చినధీమరులరు

మీకుఁగరుణయుఁగల్గినే? మేఁకవన్నె

మితవులులార! ఖిలులార విప్రులార

85

సీ॥ బాలరండల విలాపము నాలకించిన | గండఁజైలందైన గరఁగనన్నె?

- బాలరండలవిలాపము నాలకించిన | బోయకైనను జాలిపుట్టకున్నె?

బాలరండల విలాపము నాలకించిన | గట్టికివానికి దయ కలుగకున్నె?

బాలరండల విలాపము నాలకించిన | ఖిలుఁడైనఁగన్నె గార్చకున్నె?

గీ॥ మెత్త వడకున్న దార! మీచిత్త మెట్టి

గట్టియినుమున బలు వజ్రభండమునను

జేసెనోగాని యల్ల రాజీవభవుఁడు

విగతకారుణ్యమతులార! విప్రులార!

86

శీ॥ అగ్నిహోత్రమువైచి యంభోధి జలమింకఁ | కేయరబూసెడు మాధ

చిత్తుడైన

ఖరవాలమూత గాఁగెకొని పాఖోధి | నీదనెంచెడు బుద్ధిహీనుడైన

క్షీరమేళనచేఁ బయోరాశియైతఁ | మాన్వనూహించెడు మందుడైన

బడబానలంబును బట్టంగఁ దలపొసి | జలధిలోనుఱుకు నజ్ఞునియైనఁ

శీ॥ తుద్రతరకన్యకావర శుల్కములును

బాల్యవిషమవివాహముల్ బాగటంచుఁ

బయకఁజాలఁడు మీవంటి ప్రిజ్ఞులకివి

గూడవింకమానుడో బ్రహ్మకులజులార!

87

శీ॥ ఆమయం బణఁపనిష్ఠావధంబగునందు ! విషముఁ గ్రొలఁచలంచు నెట్టి
యైన

ఘనమైననీరు ఐట్లును దీర్చుకొననెంచి | నెయిదా)పికొనునవినీకుడైన

నేలనింగియుఁబట్టి తాళంబునాయంప | మానసంబునఁ గోరుమందుడైన

బలురోనునురొప్పు పులిమీసములఁబట్టి | వేరిలాడఁబూసెడు శేలయైనఁ

శీ॥ తుద్రతరకన్యకావరశుల్కములును

బాల్యవిషమ వివాహముల్ బాగటంచుఁ

బయకఁజాలఁడు మీవంటి ప్రిజ్ఞులకివి

గూడవింకమానుడో బ్రహ్మకులజులార!

88

సీ॥ అతి బాల్మ్యమున వివేచనములు చేయుటందు | నాన్యులెందునైన నాన్
యిడిరె?

వేదంబులందైన విధియింపఁ బడియె నే; | స్మృతులయందెందైనఁ జెప్పఁ
బడెనె?

మనపూర్వులెపుడైన నొనరించియుండిరే? | యేవేళమందైన నిట్లుకలచె?
ఈవేళమునైన నెల్లవర్ణంబుల వాంఛి చేయుచున్నారె? యెందు

గీ॥ లోకవిపరీతమై మఱిలోకవృద్ధి

భంగకరమైన పనిచేయ భావ్యమగునె?

మదినిదయఁదాల్చి యీకీడుమాన్వరయ్య!

ధరణిసులూర! ధర్మావతారలూర!

89

సీ॥ కాతానుకూలంబుగా లోకవిజ్ఞులై సంఘసంస్కరణంబు నలుపరయ్య!

అంక్షలటంచుఁ బ్రాయశ్చిత్తములటంచు! లోకులబెదరింపఁ బోకుడయ్య

పాదభిక్షులటంచు బీదల బీడించి! విత్తంబుఁగూర్చుట విడువరయ్య!

బాలవితంతువుల్ పడునట్టిపాట్లెల్ల | నెల్లవారలకు బోధింపరయ్య!

గీ॥ మాదుదుస్సహ దుఃఖముల్ మాన్వరయ్య!

పక్షపాతంబుమీకేల? వదలరయ్య!

భూసురోత్తములూర! నన్యాసులూర!

ధీరవరులూర! వీరాధికారులూర!

90

;

బాల వితంతు విలాపము.

బాల్యమున నెట్లయటించుఁ దనమగంజితఁడంచు | నెంచియైనను సంత
 రమకంబుచింపి సింపవచ్చు,
 శ్రవణనైఁద బెనిమిటిపొత్తున | భుజియించి ముచ్చటఁ బొంద
 మీచే దె వచ్చు
 అలుకపొన్నునఁ జేరునపుడైన భర్తకుఁ | దెలనాకు మడుపులందింప
 వచ్చు,
 తమిఁబునస్సంధాన సుముముహూర్తముననైఁద | బతితోడశయ్యపైఁ
 బండ్పవచ్చు||

గీ|| తనివి దీఱమగనిఁ గనియైన గొన్నాళ్లు
 మనసుకొంత దీర్చుకొనఁగవచ్చు
 యువతులకు వివాహమొనరించితిర యేని,
 గాన స్త్రీలఁగరుణఁ గావరయ్య! 95

వీ|| స్మృతికాస్త్రశ్రుతిపురాణేతి హాసనికాయ|మిదియుక్తమంచు భూషించుఁ
 గాక
 ఆబాలగోపాల మభిల మానవకోటి | యిదిమేలటంచు భూషించుఁ
 గాక
 బాంధవ వ్రజహితాప్త పురోహిత కేళి | యిదితప్పదంచు వేధించుఁ
 గాక
 కలమతప్రతితి యేకగీర్ణముగ నొత్తి | యిదిధర్మమంచు బోధించు
 గాక||

గీ|| వెతలు తనకెన్నియో సంభవించుఁగాక
 దంపతుల కెల్లదుఃఖి సంధాయకమ్ము
 లైవ యుద్వాహములను జేయంగరాదు
 ధరణిసురులార? యీనీతిఁదలఁపరయ్య? 96

సీ॥ దైవసృష్టికి విరోధము గాదొక్కొ? నం | తితి నొంద విధవముఁదగదటన్నఁ
బ్రకృతి ధర్మమునకు భంగంబు గాదొక్కొ? | రండ భోగములందరా
దటన్న

నీతిదృష్టికిఁ బక్షపాతంబు గాదొక్కొ? | శ్రీలకు మార్పెంజి చెల్లదన్న
సవివాగరికతకు నష్టంబు గాదొక్కొ? | యీదేశనియమంబు గాదటన్న॥

గీ॥ స్వార్థపరతను ఛాందసుల్ పట్కునట్టి

దనుజధర్మంబె నిజముగాఁదలఁపఁబోక

విధవలను నధమిలను గావించుకేని

శ్రేయమగు నన్నలార! యోజింపరయ్య?

97

సీ॥ “లతకూనలను గళాన్వితలను గావించి | జ్ఞానమిచ్చుట తప్పగాదుసుండు
తల్లిదబోఁబులకు స్వాతంత్ర్య భాగ్యమొసంగి | గారవించుట తప్ప
గాదుసుండు

అతిపల కీడేరునండాక వైవాహి | కమ్మఁజేయమి తప్పగాదుసుండు

పలసిన విధవ కుద్వాహంబుఁ గావించి | యాదరించుట తప్పగాదుసుండు

గీ॥ విశ్వమానవనమాజంబు లీశ్వరప్ర

సాదితమా బుత్తమాంగ రక్షకము లబ్బ

గంధులకుఁబ్రాణపదములై క్రాలుకేశ

ఖండనముఁ జేయమియుఁదప్పగాదు సుండు

98

సీ॥ సంగీతమందును సాహిత్యమందును యుక్తి యందును మంచి వ్యక్తి యందు
 జక్కించనమునందు జవ్వనంబందును బలమునందును బుద్ధిబలమునందు
 సద్గుణంబులయందు సరసతేయందును వీన మొండొరులకుఁ దీసిపోక
 తనువులు రెండు గాఁదనరుచున్నను నెల్లభావములందు నేకమగుచు॥

గీ॥ ప్రాశ్నిమంబున నన్యోన్య పశ్యులగుచుఁ

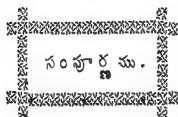
జితరామువు నంజిత సిరియుఁగలిగి

సౌఖ్యకీర్తుల నోలాడు సతులుఁబతులుఁ

గలిగి భారతవర్షంబు వెలఁగుఁగాక!

సీ॥ సద్విద్యలను నేర్పి స్వాతిత్యములనిచ్చి
 స్త్రీలఁ బూరుషు లాదరింతుఁగాత!
 దంపతులకు సౌఖ్యదంబులై యలరారు
 పౌఢా వివాహముల్ పబలుగాత!
 విధవా వివాహముల్ విహితంబులైయొప్పి
 భూతహత్యలు లేకపోవుఁగాత!
 యువతులు దేశోపయోగ కార్యములందు
 గదిరి ముందంజ వేయుదురుగాత!

గీ॥ అసమ వైవాహికములెల్ల నణగుఁగాత!
 కన్యకాశుక్లములు గంగఁగలియుఁగాత!
 భూరివరశుక్లములు మాసిపోవుఁగాత!
 స్త్రీలశుభములు నిందు వర్ధిలుఁగాత!

—తస్మాత్పల పట్టిక—

—:0:—

వే.	బంతి	తప్పు	బిప్పు
12	15	విడుట	లిడుట
13	8	క్రేమనుబంధంబు	క్రేమానుబంధంబు
14	1	ఘుమఘుమ	ఘుమఘుమ
15	15	నించు	నంచు
16	4	దిక్కెవరు	దిక్కెవరును
	9	స్నానము	స్నానము
	11	యంచు	యంచు
18	1	పెండ్లిడ్డ	పెండ్లిడ్డ
18	13	సతీ	సతీ
21	13	పెర	పిత్త
24	11	బ్రతుకెబ్రతుకె	బ్రతుకుబ్రతుకె
30	3	వాండ్రతో	రాండ్రతో
34	14	చిత్త	చేత
42	12	దారుబట్టిగొ	దారులగొట్టి

18 అష్టకములు	0—4—0
19 కాశ్యపశ్లోక (శరకము)	0—2—0
20 శనిగ్రహం (చక్రములు)	0—1—6
21 పల్లవశ్లోక పట్టుపలు	0—4—0
22 అశ్వగ్య కవితానివేదనం (ఈ 2 ను చూడవలెను హస్తములు)	0—4—0
23 మానసిగు శతావధానము	0—2—0
24 అస్థావధానము	0—0—6
25 సుకవ్య (నిన్న నాటకము)	0—5—0
జీకభక్తిని పురికొల్పునవి ఇతరులు రచించినవి				
26 అనందమత (1773 సం॥ లో జరిగిన చర్యాని నిబంధము మొదల మాతరం పుట్టుగడ స్మృతాంతము నవల)	0—12—0
27 సంసారతరంగ పద్యములు	0—4—0
28 బేదియ కీర్తనలు (అచ్చులో నున్నవి)	0—4—0
29 భగవత్ మాన్యకథనము (భక్తి రసపూరితము)	0—1—6
30 ఉపన్యాసమంజరి (గాం గెనుల యుపన్యాసములు)	0—2—0
31 లజపతిరావు చరిత్రము	0—6—0
32 సంకల్పపాలు చరిత్రము	0—6—0
33 బాబాభాయి నవరోజు చరిత్రము	0—2—0
34 బసోగా మహారాజుల చరిత్రము	0—2—0
35 జనపద్యములు క్యాపిక్ల పాఠము (హాస్యాత్మక పాఠము)	1—0—0
36 ఉదయ	0—6—0

ఇ త ర పు స్త క ము లు

37 శ్రీనరసాచార్య	0—4—0
38 శ్రీ నీతికథామంజరి	0—6—0

39 గాజాల్లు (పంట)	0—2—0
40 పుష్పవేది	0—1—0
41 వీరబాహు	0—1—0
42 చాలిబిందు విలాసము	0—4—0
43 పంచమ ప్రరాణం	}	...	1—0—0
(పేరికొత్తగింజం)			
44 లక్ష్మీనరసింహ నవవిలాసం	0—2—0
45 గజేంద్ర నాథాన్ని (పేరికొత్తగింజం)	0—0—0
46 పంచ భరతానుతి	0—4—0
47 రంధ్రాంశులంకామయ	}	...	0—2—0
(చిహ్నాంశులంకామయ)			
48 బ్రహ్మాంధ్రపురి బీజవేదము
(బ్రహ్మాంధ్రపురి బీజవేదము)

అలయువాడు

మంగళపూజి పంకజులకు అంజనం బుడర్పు

పట్టం,

తొమ్మిది లాల్పూజా

కృష్ణాంజనం అంజనం

చిరునామా ఇంటి పేరుతో విడి

యంత్రములతో చక్కగా వ్రాయండి

హరికి గృహములు పంకజులకు

0—4—0 లోపల వెలగల నాటికి

తేదీ 1957 సంవత్సరం పంకజులకు గాని

వి. పి. గా పంకజులకు

